

LATIN ÖRÖKSÉGÜNK

Az európai műveltség latin alapjai

A nyolc évfolyamos gimnázium tanulói a kerettanterv alapján a hetedik évfolyamon kezdik meg történelemtanulmányaikat. Ezért lehetőség nyílik egy olyan tantárgy tanulására, amely előkészíti ezt. A kerettanterv 5–6. évfolyamon egy olyan tantárgy bevezetéséhez ad útmutatást, amely egyszerre alapozza meg a történelem és a latin nyelv tanulását is, ám önmagában is értelmezhető, lezárható rövid stúdium. A tantárgy komplex jellegű, célját és tartalmát a NAT két műveltségterületéről veszi: az Ember és társadalom, valamint az Idegen nyelvek műveltségterületéről.

Az *Európai műveltség latin alapjai* tantárgy célja végső soron az életkori sajátosságokhoz illeszkedő, az érdeklődést felkeltő ismereteket adni, a történelem és a latin nyelv további tanulását lehetővé tevő kompetenciákat fejleszteni. Ily módon a tantárgy közvetve mindazon fejlesztési célok eléréséhez hozzájárul, amelyek a történelem, illetve a latin nyelv tanulása során elsődlegesek. Mindemellett a tantárgy nagyban hozzájárul a tanulás tanításához, mivel a későbbi tanulmányok motivációs bázisának megalkotását szolgálja, továbbá a későbbiekben is használható módszereket, eljárásokat kínál a tanulónak. Az érintett témák során a tanuló történeti látásmódja, ennek révén pedig állampolgári ismeretei, demokratikus elkötelezettsége, továbbá nemzeti identitása is erősödik, utóbbi különösen hazánk római emlékeinek megismerése, illetve a latin nyelv magyar történelmi vonatkozásainak feltárulása miatt. Az olvasmányokban felmerülő emberi kérdések gyakran igénylik vagy kiváltják az erkölcsi ítéletalkotást (pl. Livius hőseinek történetei), s ezek szolgálják az erkölcsi nevelés és az önismeretre nevelés céljait is.

A tantárgy megalapozza a történelem oktatását, azáltal, hogy egyrészt az ókor eseményeit mesés narratívában közli, amit a szakmai-tudományos megközelítés mélyít majd el a későbbiek folyamán. Másrészt e keret olyan betekintést nyújt a segédtudományok (régészet, epigráfia, kronológia, topográfia) területére, amely nem elriasztja, hanem elvezeti a tanulót a történelem tanulmányozásához. A kerettantervnek nem feladata módszertani eljárások ajánlása, ám bizonyos alapelveket már e dokumentumban érdemes leszögezni: az oktatásnak mind témáiban, mind módszereiben alkalmazkodnia kell a tanulók életkori sajátosságaihoz. Az ismeretközlésnek mindig történetbe ágyazottan kell történnie. Ügyelni kell a számtalan kapcsolódási lehetőségre más műveltségterületekkel. A kerettanterv egyes tanévekre bontása történhet tematikai egységek mentén is, de bizonyos egységeket érdemesebb megbontatni és azok tartalmát elosztani a két év között (pl. tanulságos/mulatságos történetek olvasása).

Az oktatás során komoly szerepet kell kapnia az IKT-eszközök használatának. A kerettanterv több helyen utal önálló (vagy kiscsoportos) tanulói tevékenységre: projektmunka-lehetőségre, információforrások önálló felderítésére, anyaggyűjtésre, prezentációtervezésre. Mivel a digitális írástudás területén nagy eltérések lehetségesek, ezért e stúdiumon belül is meg kell ragadni a lehetőséget a lemaradások differenciált pótlására, a hátrányok leküzdésére.

A tantárgy újszerűsége miatt szükségesnek mutatkozik, hogy a kerettantervhez csatoltan a tanár rendelkezésére álljon olyan forrásjegyzék, amely ajánlásokat tartalmaz a tanítás konkrét tartalmi elemeire nézve. Ez a jegyzék a kerettanterv végén olvasható.

A témaköröknek a két évfolyamra történő szétbontása

témakör	a két évre megadott óraszám		5. évfolyam	6. évfolyam
Ráhangelő	13 óra		13 óra	-
Az ókori Görögország. Történetek a görög és a római mitológiából	20 óra		20 óra	-
Az ókori Róma. Római mondák	20 óra		20 óra	-
Ókori utazások. Kitekintés a Mediterráneumra	10 óra		-	10 óra
Pannonia provincia, a velünk élő Róma	10 óra		-	10 óra
A rómaiak mindennapjai	7 óra		7 óra	
Tanulságos/mulatságos történetek, anekdoták	11 óra		3 óra	8 óra
Lingua Latina Ecclesiastica	8 óra		-	8 óra
A magyarok tettei és mondásai	8 óra		-	8 óra
A humanista latinság	6 óra		-	6 óra
Latinitas viva	6 óra		2 óra	4 óra
Közös olvasmány feldolgozása	8 óra			8 óra
Reflektálás a tanultakra	21 óra		9 óra	12 óra
Éves óraszám	148 óra		74 óra	74 óra
	148óra		74 óra	74 óra

5. évfolyam

5. évfolyamban a latin nyelv kiejtésének és történetének alapfokú megismerése után a tanulók a görög-római mitológia és a római mondák történeteinek keresztül nyerhetnek bepillantást a görög-római történelem és gondolkodásmód izgalmas világába. Az életkori sajátságoknak megfelelően az ismeretközlés mindig történetbe ágyazottan jelenik meg, és ez lehetőséget ad a sokszínű (pl. dramatikus) feldolgozásra is. Fontos, hogy mindig felhívjuk a figyelmet a más műveltségterületekkel (*magyar nyelv és irodalom, vizuális kultúra, ének-zene, természetismeret, hittan...*) való kapcsolódási pontokra is. Az érintett témák során a tanulók *történeti látásmódja*, ennek révén pedig *állampolgári ismeretei, demokratikus elkötelezettsége* is erősödik. (pl. Mucius Scaevola története nemcsak a római *virtus* bemutatását szolgálja, de a hazaszeretnek is egyik megrendítő példája.) Az olvasmányokban felmerülő emberi kérdések gyakran igénylik vagy kiváltják az erkölcsi ítéletalkotást (pl. Tarpeia, a hazaáruló római lány története Liviusnál), s ezek szolgálják *az erkölcsi nevelés és az önismeretre nevelés* céljait is. Mindemellett a tantárgy nagyban hozzájárul *a tanulás tanításához*, mivel a későbbi tanulmányok motivációs bázisának megalkotását szolgálja, továbbá a későbbiekben is használható módszereket, eljárásokat kínál a tanulóknak. Fontos, hogy a tanulók önálló vagy kiscsoportos formában megismerkedhessenek és elsajátíthassák a különböző tanulásszervezési formákat, mint pl. a projekt munkát, anyaggyűjtést, prezentációkészítést. Mivel a digitális írástudás területén nagy eltérések lehetségesek, ezért e stúdiumon belül is meg kell ragadni a lehetőséget a lemaradások differenciált pótlására, a hátrányok leküzdésére.

Óraszám: 74 óra/ év
2 óra/hét

Az éves óraszám felosztása

	Témakör	Óraszám
1.	Ráhangelő, a körülöttünk élő történelem	13 óra
2.	Az ókori Görögország. Történetek a görög és a római mitológiából	20 óra
3.	Az ókori Róma. Római mondák	20 óra
4.	Tanulságos/mulatságos történetek, anekdoták	3 óra
5.	Latinitas viva	2 óra
6.	A rómaiak mindennapjai	7 óra
7.	Reflektálás a tanultakra	9 óra

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Ráhangelő, a körülöttünk élő történelem	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Néhány latin eredetű szó ismerete (pl. iskola, vakáció, tinta).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Annak felismertetése, hogy a latin nyelvtudás hozzáférhető mindenki számára.</p> <p>A latin nyelv kiejtési szabályainak elsajátítása (hagyományos magyar iskolai kiejtéssel).</p> <p>A latin nyelv jelentőségének, elterjedtségének bemutatása.</p> <p>Néhány nevelési értékkel is rendelkező, egyszerű szentencia megismerése, beépítése a tanulók műveltségébe, tanulságaik megbeszélése.</p> <p>Az időszámítás technikájának és jelentőségének megértése. A történelmi térképek sajátosságai, megismerésük a földrajzi térképekhez viszonyítva.</p> <p>Miért érdemes történelmet tanulni? A történelem forrásainak, segédtudományainak ismerete - a körülöttünk élő történelem jelentőségének felismerése.</p> <p>Annak belátása, hogy az emberi civilizációt százezrek munkája teremtette meg, valamint a múlt emlékei, maradványai megóvásra érdemesek.</p>	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok

<p>A latin nyelv kiejtési szabályai. („Tonaludatus-játék”.) Latin eredetű szavak a magyar nyelv szókincsében (gyűjtés, elemzés). Alapismeretek szerzése a latin nyelv jelentőségéről, használati területeiről a történelemben és a jelenben. Alapismeretek – kifejtés nélkül – az indoeurópai nyelvcsaládról (újlatin nyelvek, germán nyelvek). A szentencia és a proverbium műfaja. Néhány rövid példa megismerése, a bennük levő szavak jelentése, a mondatrészek megállapítása, a mondat memorizálása, fordításával, értelmével együtt. Rejtőzködő múlt, a régészek munkája. Az időszámítás. A történelem nagy korszakai. A történelem segéttudományai. A magyar koronázási jelvények. <i>Tájékozódás időben és térben: Az időszámítás kialakulásának oka és jelentősége. (Pl. időszalagok készítése)</i></p> <p>Könyvtári és internetes tájékozási lehetőségek, források megismerése és használata az ókor történelmével vagy a latin nyelvvel kapcsolatban.</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a szókincs latin eredetű része, e szavak helyesírása. A fő mondatrészek.</p> <p><i>Informatika:</i> könyvtári és elektronikus információforrások használata.</p> <p><i>Természetismeret:</i> Tájékozódás a térképen, égtájak, földrészek, alapvető térképészeti jelölések.</p> <p><i>Hittan:</i> A „három szent nyelv” fogalma, latin nyelvű egyházi köszönések, a liturgia néhány latin nyelvű fogalma</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Kiejtés, nyelvcsalád, indoeurópai, újlatin, szentencia, proverbium.</p> <p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték.</p> <p>régészet, Krisztus előtt, Krisztus után, évtized, évszázad, évezred, emberöltő, kőkor (pattintott, csiszolt), bronzkor, vaskor, őskor, ókor, középkor, újkor, jelenkor.</p>

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Az ókori Görögország. Történetek a görög és a római mitológiából	Órakeret 20 óra
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Latin szavak kiejtése, mitológiai eredetű mesék. Olvasmányok, filmek ókori görög és római mitikus és valós eseményekről, személyekről.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Történetek élményszerűsége által a görög-latin kultúra iránti érdeklődés felkeltése.</p> <p>Az ókori görögséget a közös nyelv, vallás, történetek-mondák és az olimpiai játékok kapcsolták össze. Az athéniak a perzsák elleni harcokban nemcsak a földjüket, városukat védték, hanem a szabadságukat is.</p> <p>A korabeli régészeti emlékek megfigyeltetése. Lelet és rekonstrukció összevetése. A megismert történelmi fogalmak helyes alkalmazása. Egyszerű írásos források megértése és feldolgozása tanári segítséggel. Történelmi események időrendbe állítása, elhelyezésük az időszalagon.</p>	

	<p>Mítosz és valóság kapcsolatának megközelítése – az életkori érettség szintjén. Mitikus földrajz és történelmi topográfia találkozási pontjainak felismerése.</p> <p>Néhány nevelési értékkel is rendelkező mitológiai történet (küzdelem, áldozat, megküzdés, próbatétel) megismerése, beépítése a tanulók műveltségébe, tanulságaik megbeszélése.</p> <p>Néhány nevelési értékkel is rendelkező, egyszerű szentencia megismerése, beépítése a tanulók műveltségébe, tanulságaik megbeszélése.</p>
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Az ókori görögök és rómaiak világa:</p> <p>Történetek a krétai és a görög mondakörből, az ókori görögök és rómaiak vallása, az ókori olimpiák világa, a hétköznapiak és életmód jellegzetességei.</p> <p>A görög és római istenek, egymásnak való megfeleléseik. Teremtéstörténetek, isten-családfák, istenek hadakozásai. Átváltozás-történetek (Ovidius) mint eredetmagyarázó (okadó) mítoszok (pl. Niobé).</p> <p>A görög-római kultúra topográfiai vonatkozásai.</p> <p>A trójai háború Homérosz műveinek kivonatos történetei alapján.</p> <p>A görög és római mitológia néhány híres története (pl. Héraklész, Prométheusz, Argonauták).</p> <p>Államalapító hősök a görög és római mitológiában (Thészeusz, Aeneas, Romulus, Remus).</p> <p>A mitológiai történetekhez kapcsolható egyszerű latin kifejezések (pl. ab ovo), idézetek, szentenciák megismerése, memorizálása a jelentésükkel együtt. Néhány bennük levő, jövevényszóként is ismerős alapszó megtanulása (nem szótári formában).</p> <p>Hétköznapiak az ókori Athénban. Spárta, a katonaállam. Történetek és hősök a görög-perzsa háborúk korából. Az athéni demokrácia virágkora. Történetek Nagy Sándorról.</p> <p>Megjegyzés: ez a témakör túl hosszú, ezért érdemes kisebb egységekre bontva tanítani és reflektálni: pl. 1. teremtéstörténetek, istenvilág 2. átváltozástörténetek és héroszok (Héraklész, Thészeusz...) 3. trójai mondakör .....</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Mítoszok. Idegen tulajdonnevek helyesírása.</p> <p><i>Természetismeret:</i> Görögország, Itália.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> mitológiai szereplők ábrázolása a képzőművészetben.</p> <p><i>Ének-zene:</i> mitológiai történetek a zeneirodalomban (pl. Dido és Aeneas).</p> <p><i>Hittan:</i> a görög istenkép és vallás-gyakorlat összevetése a keresztény felfogással (pl. vízözön történet)</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<p>Mítosz, mitológia, Olimposz, olimpia, átváltozás, Akropolisz, Attika, Trója, Latium, Róma, Ovidius.</p> <p>Társadalom, társadalmi csoportok, életmód, városállam (polis), politika, gazdaság, termelés, állam, birodalom, egyeduralom, népuralom (demokrácia), népgyűlés, királyság.</p>

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Az ókori Róma. Római mondák	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Latin szavak kiejtése, magyar mondák.	

<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Történetek élményszerűsége által a római történelem iránti érdeklődés felkeltése.</p> <p>Mondák mesés történelemfelfogása és a valóság kapcsolatának megközelítése – az életkori érettség szintjén. A mondákban szereplő földrajzi helyek és a történelmi topográfia találkozási pontjainak felismerése. Az időbeli tájékozódás fejlesztése: a mondák fiktív ideje és a történelmi kronológia viszonya.</p> <p>Néhány nevelési értékkel is rendelkező történet (küzdelem, áldozat, megküzdés, próbatétel) megismerése, beépítése a tanulók műveltségébe, tanulságaik megbeszélése.</p> <p>Képi és szöveges információk gyűjtése és összevetése ókori görög-római témákból. A korabeli régészeti emlékek megfigyeltetése. Lelet és rekonstrukció összevetése. A megismert történelmi fogalmak helyes alkalmazása. Egyszerű írásos források megértése és feldolgozása tanári segítséggel. Történelmi események időrendbe állítása, elhelyezésük az időszalagon.</p> <p>Szentenciák megismerése, beépítése a tanulók műveltségébe, tanulságaik megbeszélése.</p>
<p>Ismeretek/fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Liviusi történetek olvasása (pl. szabin nők, Mucius Scaevola, Horatiusok és Curiatiusok, Tarpeia, Lucretia, Brutus, Horatius Cocles, Menenius Agrippa, Coriolanus, Cincinnatus története). A történetekhez kapcsolható egyszerű latin kifejezések (pl. ab urbe condita), idézetek, szentenciák megismerése, a mondatok memorizálása, fordítással és értelmezéssel együtt.</p> <p>Kitekintés a görög mondavilágra (pl. Hérodotosz: Görög-perzsa háborúk (Kürosz, Kroisosz, Dareiosz, Xerxész, Themisztoklész, Ariszteidész).</p> <p>Közismert jelképek megismerése, rövidítések feloldása, ezek memorizálása (pl. SPQR Senatus Populusque Romanus)</p> <p>Római-pun háborúk és hadvezéreik. Köztársasági Róma nagy alakjai. Julius Caesar és a római hadsereg. Augustus átformálja Rómát és a birodalmat. Híres és hírhedt római császárok. A keresztény Római Birodalom. A Nyugat Római Birodalom bukása.</p> <p><i>Megjegyzés: ez a témakör túl hosszú, ezért érdemes kisebb egységekre bontva tanítani és reflektálni: pl. 1. Aeneas, a rómaiak ősatya 2. Róma alapítása 3. a királyság korának mondái 4. a köztársaság korának római hősei...</i></p>	<p><i>Vizuális kultúra:</i> mitológiai szereplők ábrázolása a képzőművészetben (pl. David: A Horatiusok esküje).</p> <p><i>Ének-zene:</i> római történetek a zeneirodalomban (pl. Beethoven: Coriolanus)</p> <p><i>Hittan:</i> a római vallás-gyakorlat továbbélései a kereszténységben (pl. madárjós botja és a püspökbot, cumae-i Sibylla ábrázolása a Sixtusi kápolna freskóján)</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Livius, Itália, Latium, Róma, etruszk, provincia, patrícius-plebejus, királyság – köztársaság, consul, dictator, szenátus, légió, rabszolga.</p>

<p>Tematikai egység/ Fejlesztési cél</p>	<p>4. Tanulságos/mulatságos történetek, anekdoták (De rebus gestis Romanorum)</p>	<p>Órakeret 3 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Latin szöveg kiejtése, római mondák, híres római személyek.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési</p>	<p>Tanulságos/mulatságos történetek magyar nyelvű olvasásával kedvet adni a később latin nyelven olvasandó szövegek megfejtséi</p>	

céljai	<p>kísérleteihez.</p> <p>Rövid, tömör szövegek segítségével példát adni a hatékony és hatásos kifejezés készségének fejlesztéséhez.</p> <p>Félreértések, humorforrások azonosításával a szövegértés és a logika fejlesztése.</p> <p>Tanulságok megbeszélésével a tanuló „életrevalóságának”, ítélőképességének stb. fejlesztése.</p> <p>A tematika időről időre való megjelenésével a tanulók motivációjának újraélesztése, ébren tartása e tanulmányaikhoz. A szövegértési és szövegalkotási képesség folyamatos fejlesztése.</p>	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Rövid (8-10 mondatos) történetek olvasása, amelyek eredetileg latin (esetleg görög) nyelvűek voltak, és hagyományosan az iskolai nyelvtanítás szolgálatában állnak. (Azokat érdemes előnyben részesíteni, amelyek humorosak, amelyekben gyermekek is szerepelnek [lehetőség a dramatizálásra], illetve amelyek a mindennapi élet eseményeiről szólnak fpl. furfangos csalások].</p> <p>Ha a történetek vándormotívumként (pl. retorikai exemplumként) továbbélnek, az intertextuális vonatkozások feltárása.</p> <p>A történetmagok más környezetbe való áthelyezésével szövegalkotási gyakorlatok.</p> <p>Megjegyzés: érdemes olyan anekdotákat választanunk, melyek köthetők a két nagy témakörhöz (görög mitológia. és római mondák) és az adott témakörbe ágyazva (pl. delphoi híres jóslatok, Hannibál és Scipio találkozása) tárgyalhatjuk őket.</p>		<p><i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i></p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Anekdota, humor, szöveg, szövegösszefüggés, kontextus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Latinitas viva Az élő, beszélhető latin		Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Latin szöveg kiejtése.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Annak belátása, hogy a latin nyelv alkalmazható a modern viszonyok között is.</p> <p>A latin nyelv használati köreinek tudatosítása.</p> <p>Szórakoztató olvasmányok a latin nyelv tanulásának motiválására.</p>		
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok	
<p>Projekt munkák a latin nyelv használati köreiről (jogi, orvosi és más tudományos nyelvhasználat).</p> <p>Diplomák, kitüntető oklevelek megtekintése.</p> <p>Internetes gyűjtés a latin nyelv használatával, a latin nyelvtanulással, a latinul beszélők közösségével kapcsolatban (SEPTIMANAE LATINAE EUROPAEAE).</p> <p>Latin témájú képregények (Tintin, Asterix) nézegetése, feldolgozása</p> <p>Megjegyzés: célszerű a tanév elejére és legvégére tenni a két-két órát</p> <p>További ötletek: Latin eredetű márkanevek gyűjtése.</p>		<p><i>Idegen nyelvek:</i> nyelvtanulási módszerek, szokások.</p> <p><i>Természetismeret:</i> latin eredetű szakszavak.</p> <p>Hittan: latin eredetű liturgikus kifejezések</p>	

Harry Potter és a latin: a regény szereplőinek nevei és a varázsigék latin eredete. (Angol-magyar varázsszótár. Corvina Kiadó, 2003)	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élő nyelv – holt nyelv; jogi, orvosi latin, diploma, modernitás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. A rómaiak mindennapjai	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Alapismeretek a technika és az életmód fejlődéséről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hajdani életmód megismerése által a modern világhoz fűződő tudatosabb, reflektáltabb viszony fejlesztése. A római családi élet és korunk családmódeljeinek összehasonlítása. Az érdeklődés felkeltése az eseménytörténeteken túli ismeretek iránt.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Olvasmányok a rómaiak életmódjáról, családi viszonyairól, fogyasztási szokásairól. A római magánház, bérház és a középületek jellegzetességeinek megismerése. A pompeji emlékek és ezek jelentőségének megismerése. Az életmódhoz, fogyasztáshoz köthető szentenciák megismerése.</p> <p>Ajánlás: rómaiak öltözködése, ünnepei (Saturnalia, Floralia...) és a római szórakozások (gladiátorjáték, cirkuszi játékok, fürdők) megismerése</p>		<p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> lakáskultúra.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> tárgykultúra</p> <p><i>Hittan: a római szertartások keresztény továbbélései (pl. dec.25., fogadalmi táblák)</i></p>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Város és falu, rabszolga, ipar, kereskedelem, mezőgazdaság, lakáskultúra, alaprajz, atrium, amphiteatrum, Colosseum, Pompeji.
--------------------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	7. Reflektálás a tanultakra		Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A kétéves ciklus ismeretei, a tanulási folyamat élményei.		
A tematikai egység nevelési – fejlesztési céljai	A tanult ismeretek és a tanulási folyamat tapasztalatainak újra felidézése. A történelem és a latin nyelv iránti motiváció tudatosítása, a tanulási célok kitűzése, a várható nehézségek és előnyök, lehetőségek felmérése.		
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok	
A két évfolyamos ciklus tanulási segédeszközeinek (füzetek, tankönyvek, projektmunka-produktumok stb.) áttekintése. Reflexiók fogalmazás A tanév végén múzeumpedagógiai foglalkozások keretében megismerni Veszprém megye római kori emlékeit, a villa felfedezése Balácapusztán.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegalkotás.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelv- és történelemtanulás.		

6. évfolyam

A Latin örökségünk tantárgy tanításának második évében a hangsúly azon a törekvésen van, hogy megalapozzuk a történelem 7. évfolyamban induló oktatását, azáltal, hogy egyrészt az ókor eseményeit mesés narratívában közöljük, amit a szakmai-tudományos megközelítés mélyít majd el a későbbiek folyamán. Másrészt e keret olyan betekintést nyújt a segédtudományok (régészet, epigráfia, kronológia, topográfia, forráskritika) területére, amely nem elriasztja, hanem elvezeti a tanulót a történelem tanulmányozásához. A kronológia alapjait például Caesar naptárreformjával, topográfiai alapismereteket az ókori világ hét csodájának megismerésével, a régészet eszköztárát egy aquincumi kirándulással, a forráskritika módszereit egy-egy Árpád-kori monda vagy legenda közös feldolgozásával mutathatjuk be a tanulóknak. Fontos, hogy mindig felhívjuk a figyelmet a más műveltségterületekkel (*magyar nyelv és irodalom, vizuális kultúra, ének-zene, természetismeret, hittan...*) való kapcsolódási pontokra is. Az érintett témák során a tanulók *történelmi látásmódja*, ennek révén pedig *állampolgári ismeretei, demokratikus elkötelezettsége*, továbbá *nemzeti identitása* is erősödik, utóbbi különösen hazánk római emlékeinek megismerése, illetve a latin nyelv magyar történelmi vonatkozásainak feltárulása miatt. Az olvasmányokban felmerülő emberi kérdések gyakran igénylik vagy kiváltják az erkölcsi ítéletalkotást, s ezek szolgálják *az erkölcsi nevelés és az önismeretre nevelés* céljait is. A tantárgy továbbra is hozzájárul *a tanulás tanításához*, mivel a későbbi tanulmányok motivációs bázisának megalkotását szolgálja, továbbá a későbbiekben is használható módszereket, eljárásokat kínál a tanulóknak. Fontos, hogy a tanulók minél több tanulásszervezési formával találkozzanak, mint pl. pármunka, terepmunka, projekt módszer.

Óraszám: 74 óra/ év
2 óra/hét

Az éves óraszám felosztása

	Témakör	Óraszám
1.	Ókori utazások. Kitekintés a Mediterráneumra	10 óra
2.	Pannonia provincia	10 óra
3.	Tanulságos/mulatságos történetek, anekdoták	8 óra
4.	Lingua Latina Ecclesiastica	8 óra
5.	A magyarok tettei és mondásai	8 óra
6.	A humanista latinság	6 óra
7.	Latinitas viva	4 óra
8.	Közös olvasmány feldolgozása	8 óra
9.	Reflektálás a tanultakra	12 óra

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Ókori utazások. Kitekintés a Mediterráneumra. Egyiptom, Fönícia, Hellász, római provinciák	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Görög és római mitológia, Itália.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A népek kapcsolatainak, a kultúraátadás-átvétel jelenségének megismerése által az európai identitás és a tolerancia növelése. A felismerés által, hogy az emberi kíváncsiság a turizmus motivációja, a tudni vágyás és a kulturált szabadidő-eltöltés iránti igény növelése. Élményszerű ismeretszerzés a földközi-tengeri térség ókori kultúráiról, amely felkelti, fenntartja az érdeklődést a történelem és a latin kultúra iránt. Topográfiai ismeretek és képességek fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az ókori világ hét csodája, szöveges és vizuális források alapján. Egyiptom a görögök, rómaiak szemével. Hellász a rómaiak szemével. Fönícia és az ókori Palesztina („Bibliai tájak”). Szemelvények feldolgozása Sztrabón és Pauszaniász vagy más utazók beszámolóinak alapján. A földrajzi látás, térképészet fejlődése. Az ókori Mediterraneum térképe (népek, államok, úthálózat stb.).		<i>Természetismeret:</i> térképészet, a Földközi-tenger térsége. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a Biblia ószövetségi helyszínei.

A provinciák meghódítása, a birodalom legnagyobb kiterjedése.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat: utazás, közlekedési módok.</i> <i>Hittan: az ókori Palesztina, a Biblia újszövetségi helyszínei</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyiptom, Fönícia, Palesztina, Hellász, provincia, turizmus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Pannonia provincia, a velünk élő Róma	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A római birodalom legnagyobb kiterjedése, provinciái, római emlékek Magyarországon.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Hazánk római emlékeinek megismerése. E kultúrkinccs megismerése révén a magyar és európai identitástudat erősítése.</p> <p>A kulturális örökség megőrzéséért való felelősségtudat kialakulása.</p> <p>A kultúraátadás-átvétel jelenségének megismerése révén a megbecsülés erősítése más nemzetek iránt.</p> <p>Élményszerű ismeretszerzés a pannon térség ókori kultúráiról, az érdeklődés fenntartása a történelem és a latin kultúra iránt.</p> <p>Topográfiai ismeretek és képességek fejlesztése.</p>	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Pannonia fogalma, területi határai, meghódításának ideje.</p> <p>Projekt munkák a téma feldolgozására.</p> <p>A kétéves ciklus folyamán legalább egyszer egy római emlék felkeresése (lehetőség híján virtuális kirándulás). (Pl. Aquincum [Óbuda], Contra- Aquincum [Pest], Gorsium [Tác], Caesariana [Balácsa], Sopianae [Pécs], Kővágószőlős, Savaria [Szombathely], Scarbantia [Sopron]).</p> <p>A római régészet története, eszközei, sajátosságai.</p> <p>Feliratok olvasása (pl. Caius Castricius Victor sírköve Aquincumból).</p>		<p><i>Természetismeret:</i> Magyarország kulturális öröksége.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> aquincumi (vagy más) emlékek.</p> <p><i>Hittan: ókeresztény emlékek Pannóniában (Pécs, Székesfehérvár), Szent Márton kultusza (Szombathely)</i></p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Pannonia, Aquincum, helyi vonatkozású római emlék, epigráfia.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Tanulságos/mulatságos történetek, anekdoták (De rebus gestis Romanorum)	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Latin szöveg kiejtése, római mondák, híres római személyek.	
A tematikai egység	Tanulságos/mulatságos történetek magyar nyelvű olvasásával kedvet	

nevelési-fejlesztési céljai	<p>adni a később latin nyelven olvasandó szövegek megfejtési kísérleteihez.</p> <p>Rövid, tömör szövegek segítségével példát adni a hatékony és hatásos kifejezés készségének fejlesztéséhez.</p> <p>Félreértések, humorforrások azonosításával a szövegértés és a logika fejlesztése.</p> <p>Tanulságok megbeszélésével a tanuló „életrevalóságának”, ítélőképességének stb. fejlesztése.</p> <p>A tematika időről időre való megjelenésével a tanulók motivációjának újraélesztése, ébren tartása e tanulmányaikhoz. A szövegértési és szövegalkotási képesség folyamatos fejlesztése.</p>	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Rövid (8-10 mondatos) történetek olvasása, amelyek eredetileg latin (esetleg görög) nyelvűek voltak, és hagyományosan az iskolai nyelvtanítás szolgálatában állnak. (Azokat érdemes előnyben részesíteni, amelyek humorosak, amelyekben gyermekek is szerepelnek [lehetőség a dramatizálásra], illetve amelyek a mindennapi élet eseményeiről szólnak fpl. furfangos csalások].</p> <p>Ha a történetek vándormotívumként (pl. retorikai exemplumként) továbbélnek, az intertextuális vonatkozások feltárása.</p> <p>A történetmagok más környezetbe való áthelyezésével szövegalkotási gyakorlatok.</p> <p>Megjegyzés: érdemes olyan anekdotákat választanunk, melyek köthetők az 1. és 2. témakörhöz (római mindennapok, ókori utazások) és az adott témakörbe ágyazva tárgyalhatjuk őket. Pl. Jó dolog-e a házasság? – római családi élet</p> <p>Papyrius, a furfangos fiú - a római ifjak nevelése, iskola</p> <p>Androclus és az oroszlán – római szórakozások, amphitheatrumok</p> <p>Nagy Sándor Egyiptomban – Egyiptom a görögök szemével</p> <p>Damoklész kardja és Arkhimédész halála – görögök Szicíliában</p>		<p><i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i></p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Anekdota, humor, szöveg, szövegösszefüggés, kontextus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Lingua Latina Ecclesiastica. A kereszténység latinsága		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Ismeretek a kereszténységről. Az egyházi latin néhány szava (mise, pápa, advent, roráté stb.)		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kereszténység kultúraformáló jelentőségének megismerése által az európai kultúrkincs megőrzése melletti elköteleződés kialakítása.		
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok	
<p>Ismeretek szerzése a keresztény egyházak szerepéről a latin nyelv fennmaradásában, illetve megváltozásában, s viszont a latin nyelv szerepéről a keresztény egyházak életében.</p> <p>Annak a jelenségnek a megismerése, ahogyan egy valamikori élő nyelv „szent nyelvvé” válik egy kultúrában.</p> <p>A latin kiejtés egyházas hagyománya (pl. -esz, -ész).</p> <p>A keresztény liturgia latin alapszövegei (köszöntés, bibliai idézetek,</p>		<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i></p> <p>nyelvhasználati jelenségek, jövevényszavak, Biblia, himnusz és más egyházi műfajok.</p>	

<p>rövid alapimádságok, feliratok, rövidítések stb.). Néhány rövid példa megismerése, a bennük levő szavak jelentése, kifejezések memorizálása, fordításukkal együtt. Nem szükséges, mivel nem is lehetséges a példák nyelvtanilag is pontos megértése („beszivárgó tudás”).</p> <p>A latin nyelv egyházi használatának háttérbe szorulása, ennek okai és következményei.</p>	<p><i>Vizuális kultúra:</i> templomépítéset, vallásos témák a képzőművészetben.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a gregorián.</p> <p><i>Hittan: a keresztény liturgia</i></p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Biblia, zsoltár, evangélium, himnusz.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. A magyarok tettei és mondásai (De dictis et factis Hungarorum)	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Magyar mondák, honfoglalás, Szent István.	
A tematikai egység nevelési – fejlesztési céljai	A magyar történelem latin nyelven íródott forrásainak fordításban való olvasása segítségével a tanulók magyar identitásának fejlesztése. A források értelmezése fejleszti a szövegértést, valamint a kritikus, több szempontot figyelembe vevő gondolkodást és az empátiát.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Krónikák és más, eredetileg latin nyelvű történelmi források részleteinek olvasása magyar fordításban. (Pl. a honfoglalásról, a SanktGallen-i kaland, Symphonia Hungarorum a Gellért-legendából, szent királyok legendái, Korona és kard mondája, törvények Istvántól, Könyves Kálmántól.)</p> <p>Néhány latin kifejezés a magyar történelemből és művelődéstörténetből (pl. királyok latin neve, jelmondatok stb. – lásd az ajánlati jegyzéknél).</p> <p>Részletek olyan irodalmi művekből, amelyek a latin használatáról szólnak, arra utalnak (Jókai, Mikszáth stb.).</p> <p><i>Ajánlás: latin nyelvű feliratok tanulmányozása (oklevél, koronázási palást, pénzérme, sírfelirat), a Szent Korona ábrázolásai és feliratai</i></p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> nyelvemlékek.</p> <p><i>Hittan: Árpád-házi szentek (István, Imre, László) és Szent Gellért alakja</i></p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rex, krónika, legenda, oklevél.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	7. A humanista latinság	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Mátyás király, korvinák.	
A tematikai egység nevelési – fejlesztési céljai	A latin nyelv és a görög-római hagyomány kultúraformáló jelentőségének tudatosítása.	

	<p>A reneszánsz és a humanizmus művelődéstörténeti szakaszáról szerzett alapismeretek által az európai kultúrkinés melletti elköteleződés kialakítása.</p> <p>Annak felismerése, milyen egyedülálló mértékben járult hozzá Mátyás király reneszánsz udvara Európa kulturális értékeinek átvételéhez és megőrzéséhez.</p>
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A reneszánsz és a humanizmus fogalma, időkeretei.</p> <p>A latin nyelv humanista megtisztítása.</p> <p>Eredetileg latinul írt művek részleteinek közös olvasása magyarul.</p> <p>Dante, Petrarca (poeta laureatus), Rotterdami Erasmus jelentősége.</p> <p>A latin címadás (pl. Petrarca: De viris illustribus).</p> <p>Vitéz János, Janus Pannonius, Thuróczy János, Bonfini jelentősége.</p> <p>A Bibliotheca Corviniana.</p> <p>Vitéz János levelei és politikai beszédei (néhány érdekes, rövid részlet feldolgozása pl. Hunyadi János nevében a pápához írt levélből, hogy nyújtson segítséget a fegyveres erők újjászervezésében Magyarország hadseregének).</p> <p>Galeotto Marzio történetei Mátyás királyról (magyarul).</p> <p>Ismeretszerzés a humanista iskola rendszerről. Példa: Heyden Sebald iskolai latin dialógusai Sylvester János fordításában, Csáktornyai János kiadásában (1591).</p> <p>Neolatin emblémák (Andrea Alciato: Emblematum liber, 1531).</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> reneszánsz és humanizmus.</p> <p><i>Vizuális kultúra, ének-zene:</i> a reneszánsz művészet.</p> <p><i>Hittan: az egyház szervezeti felépítése (püspökök, érsek, pápa)</i></p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reneszánsz, humanizmus, korvina, Petrarca, Vitéz János, Janus Pannonius, Bonfini.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	8. Latinitas viva Az élő, beszélhető latin	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Latin szöveg kiejtése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Annak belátása, hogy a latin nyelv alkalmazható a modern viszonyok között is.</p> <p>A latin nyelv használati köreinek tudatosítása.</p> <p>Szórakoztató olvasmányok a latin nyelv tanulásának motiválására.</p>	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Projekt munkák a latin nyelv használati köreiről (jogi, orvosi és más tudományos nyelvhasználat).</p> <p>Diplomák, kitüntető oklevelek megtekintése.</p> <p>Internetes gyűjtés a latin nyelv használatával, a latin nyelvtanulással, a latinul beszélők közösségével kapcsolatban (SEPTIMANAE LATINAE EUROPAEAE).</p> <p>Latin témájú képregények (Tintin, Asterix) nézegetése, feldolgozása</p> <p>Megjegyzés célszerű a tanév elejére és legvégére tenni a két-két órát.</p> <p>További ötletek: ókori római újság (diurna Romana) szerkesztése, kitüntető oklevél készítése, cégalapítás - névadás</p>	<p><i>Idegen nyelvek:</i> nyelvtanulási módszerek, szokások.</p> <p><i>Természetismeret:</i> latin eredetű szakszavak.</p>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élő nyelv – holt nyelv; jogi, orvosi latin, diploma, modernitás.
--------------------------------	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	9. Közös olvasmány feldolgozása	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Történelmi ismeretek az ókorból.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ókori témájú, a tanulók életkori sajátosságaihoz igazodó olvasmány által az érdeklődés és a tanulási motiváció felkeltése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A kétéves ciklus folyamán legalább egy ókori témájú közös olvasmány feldolgozása, megtárgyalása. Például: <i>Sienkiewicz: Quo vadis</i>, <i>Steven Saylor: Róma/Birodalom</i>, <i>Móra Ferenc: Aranykoporsó</i>, <i>Marcellus Mihály: Pannonia Romanum-sorozat</i> <i>Teodor Parnicki: Aetius, az utolsó római</i>, <i>Domokos Sándor: A római százados</i>, <i>Kosztolányi Dezső: Nero, a véres költő</i>, <i>Révay József: A költő és a császár</i>, <i>Robert Graves: Én, Claudius, Claudius, az Isten, Az aranygyapjú</i>, <i>Görög mítoszok</i>, <i>Homérosz leánya</i>, <i>Szabó Árpád: Róma jellemei</i>, <i>A trójai háború</i>, <i>Boronkay Iván: Római regék és mondák</i>.</p> <p>Az olvasmányt kiegészítheti (adott esetben helyettesítheti) ókori témájú film közös megnézése és annak feldolgozása. Például: <i>Ben Hur</i> (1959), <i>Quo vadis</i> (1951), <i>Barabás</i> (1961), <i>Elektra</i> (1962), <i>Spartacus</i> (1960, 2004), <i>A kilencedik légió</i>, <i>Demetrius és a gladiátorok</i> (1954), <i>Imperium: Augustus</i> (1963), <i>Róma</i> (2005), <i>A sas</i> (2011).</p> <p>Megjegyzés: érdemes a 1. és 2. témakörhöz kapcsolódó olvasmányokat ill. filmeket feldolgozni (<i>Sienkiewicz: Quo vadis</i>, <i>Móra Ferenc: Aranykoporsó</i>, <i>Marcellus Mihály: Pannonia Romanum-sorozat továbbá a témakörhöz kapcsolódó filmek</i> (<i>Ben Hur</i> (1959), <i>Quo vadis</i> (1951), <i>Barabás</i> (1961), <i>A kilencedik légió</i>, <i>Demetrius és a gladiátorok</i> (1954), <i>Róma</i> (2005), <i>A sas</i> (2011)).</p> <p>Az olvasmány történelmi korának és helyszíneinek azonosítása. A történet „kortól független” tartalmainak értelmezése. Az olvasói élmény megosztása.</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> olvasmányfeldolgozási módszerek.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a film kifejező eszközei.</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ókor, regény, film, élmény.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	10. Reflektálás a tanultakra	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A kétéves ciklus ismeretei, a tanulási folyamat élményei.	
A tematikai egység nevelési – fejlesztési céljai	A tanult ismeretek és a tanulási folyamat tapasztalatainak újra felidézése.	

	A történelem és a latin nyelv iránti motiváció tudatosítása, a tanulási célok kitűzése, a várható nehézségek és előnyök, lehetőségek felmérése.
--	---

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A két évfolyamos ciklus tanulási segédesszövegeinek (füzetek, tankönyvek, projektmunka-produktumok stb.) áttekintése. Reflexiós fogalmazás. Megjegyzés: A 3. témakör lezárásául, ill. a tanév végén érdemes szabadtéri múzeumlátogatással (pl. Aquincum, Gorsium), vetítéssel bemutatni a római kultúra hazai emlékeit</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegalkotás.</p>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelvtanulás.
--------------------------------	---------------

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – nyitott és motivált a történelem tanulása iránt, és adott esetben szívesen tanulja a latint mint második idegen nyelvet. – tud a magyar és európai műveltség latin gyökereiről, e kultúrkinccs birtokosaként tekint önmagára, identitása részének tekinti magyarságát és európaiságát. – el tudja helyezni térben az ókor történelmének fontosabb régióit és helyszíneit. – képes tájékozódni az ókor történelmi kronológiájában. – ismer erkölcsi példázatokat a római mondákból, azok kérdésköreiben kész állást foglalni. – fel tud idézni fejből legalább tizenöt szentenciát vagy közmondást, érti szó szerinti jelentésüket és átvitt értelmüket. – képes adott témához rendelni egy szűk körben (pl. tanulás) latin életbölcseket. – képes latin nyelvű szöveg felolvasására helyes kiejtéssel (magyar iskolai hagyományok szerint).
---	--

Melléklet

Ajánlások

Szentencia-gyűjtemény a latin előtanulmányokhoz:

Alea iacta est.

Anima sana in corpore sano.

Aquila non captat muscas.

Ars longa, vita brevis.

Audiatur et altera pars!

Ave Caesar, morituri te salutant!

Bis dat, qui cito dat.

Carpe diem!

Cave canem!

Cogito, ergo sum.

Crescit sub pondere palma!

In principio erat Verbum.

In principio obsta!

In vino veritas.

Inter arma silent Musae.

Iustitia est regnorum fundamentum.

Lupus in fabula.

Manus manum lavat.

Memento mori!

Mens sana in corpore sano.

Mors certa, hora incerta.

Navigare necesse est.

Cum Deo pro patria et libertate!
 Dies diem docet.
 Divide et impera!
 Docendo discimus.
 Dum spiro, spero.
 Errare humanum est.
 Et cetera (etc.)
 Extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita.
 Fortes fortuna adiuvat.
 Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus.
 Gutta cavat lapidam non vi sed semper discimus.
 Hannibal ante portas!
 Hic Rhodus, hic salta!
 Historia est magistra vitae.
 Homo homini lupus est.
 Homo sum, nihil humani a me alienum puto.
 Ibis redibis numquam per bella peribis.
 Imperare sibi maximum imperium est.

Nemo ante obitum beatus.
 Nomen est omen.
 Non scholae, sed vitae discimus.
 Nota bene!
 Panem et circenses.
 Philosophia est ancilla theologiae.
 Primus inter pares.
 Quod licet Iovi, non licet bovi.
 Repetitio est mater studiorum.
 Sapienti sat.
 Si vis pacem, para bellum.
 Sic itur ad astra.
 Sic transit gloria mundi.
 Similis simili gaudet.
 Tempora mutantur et nos mutamur in illis.
 Ubi tu Gaius, ego Gaia.
 Veni, vidi, vici.
 Verba volant, scripta manent.
 Vinum regum, rex vinorum

Lingua Latina Ecclesiastica

Rövid latin szövegek (rövid alapimádságok, bibliai mondások, feliratok, rövidítések, szentenciák, beszédrészletek) a kereszténység két évezredéből

Gloria Patri et Filio...
 In nomine Patris...
 Laudetur Jesus Christus!
 Pater Noster
 Ave Maria, gratia plena...
 Magnificat anima mea Dominum – et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.
 Gloria
 Credo in unum Deum...
 Sanctus
 Hoc est corpus meum
 Ita missa est – Deo gratias
 Agnus Dei
 Benedicamus Domino – Deo gratias
 Salve Regina...
 Dominus vobiscum – Et cum spiritu tuo, Sursum corda – Habemus ad Dominum
 Requiem aeternam dona eis, Domine, – et lux perpetua luceat eis. Requiescant in pace!
 Circumdederunt me ge
 Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam – et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam!
 Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis...
 In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.
 In principio creavit Deus caelum et terram.
 Rorate caeli desuper et nubes pluant iustum
 Veni redemptor gentium
 Veni creator spiritus

Dies irae, dies illa
 Ave maris stella
 Ave verum corpus natum de Maria Virgine
 Te Deum laudamus
 Exsultet
 Ego sum via, veritas et vita.
 Et resurrexit tertia die
 Fides, spes, caritas, maior autem horum est caritas.
 Ora et labora!
 Dominus illuminatio mea.
 Credo, quia absurdum est.
 In hoc signo vinces.
 INRI, IHS, DOM
 Ante/Post Christum natum, Anno Domini
 Szerzetesrendek rövidítései (OSB stb.)
 Főpapi jelmondatok, pl.: Cooperatores veritatis (XVI. Benedek), Totus Tuus ego sum, et omnia mea tua sunt. (II. János Pál), Humilitas (I. János Pál), Obedientia et pax (XXIII. János)
 Servus Servorum Dei
 Urbi et orbi
 LUMEN GENTIUM (dogmatikus konstitúció az Egyházzól)
 NOSTRA AETATE (nyilatkozat az Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról)
 DEI VERBUM (dogmatikus konstitúció az isteni kinyilatkoztatásról)
 DIGNITATIS HUMANAЕ (deklaráció a vallásszabadságról)
 AD GENTES (dekrétum az Egyház missziós tevékenységéről)

Veni sancte Spiritum
Tantum ergo sacramentum
Stabat mater dolorosa

GAUDIUM ET SPES (lelkipásztori konstitúció
az Egyházzól a mai világban)

A történelem és irodalom szereplőihöz köthető szövegek

Cum Deo pro patria et libertate!
Extra Hungariam non est vita, et si est, non est ita.
Recrudescunt inclytæ gentis Hungaræ vulnera.
Vitam et sanguinem!
Ugocsa non coronat!
A sagittis Hungarorum, libera nos, Domine!
Unius linguæ uniusque moris regnum inbecille et fragile est. (Szent István intelmei)
Divide et impera!
Indivisibiliter ac inseparabiliter
Bella gerant alii, tu felix Austria nube
AEIOU Austriae Est Imperare Orbi Universo

Jelmondatok

Sors bona nihil aliud (Zrínyi Miklós)
Virtuti confido (I. Ferenc József császár)
Virtute et exemplo (II. József)
Ingenio et industria (II. József)
DIMICante sabarIae gaLLO ereCta fVI (kronografika)
Reginam occidere bonum est timere nolite et si omnes consenserint ego non contradico. (A királynőt megölni nem kell...)
Érdekességként a dollár feliratai: Viribus unitis Novus ordo seclorum, Deo favente, In vindiciam libertatis, Virtus sola invicta, Annuit coeptis

Történelmi regények és más magyar nyelvű olvasmányok

- Sienkiewicz: Quo vadis (Kossuth, 2006)
- Steven Saylor: Róma/Birodalom (Agavé Könyvek, 2011)
- Móra Ferenc: Aranykoporsó (Szent István Társulat, 2010)
- Marcellus Mihály: Pannonia Romanum-sorozat (Historium, 2011, 2012)
- Teodor Parnicki: Aetius, az utolsó római (Európa, 1982)
- Domokos Sándor: A római százados (Jel, 1984)
- Révay József: A költő és a császár (Móra, 1967)
- Robert Graves: Én, Claudius (Európa, 2009), Claudius, az Isten (Gondolat, 1982), Az aranygyapjú (Európa, 2002), A görög mítoszok (Európa, 1981), Homérosz leánya (Merhavia, 1993)
- Szabó Árpád: Róma jellemei (Móra, 1985), A trójai háború (Seneca, 1996)
- Boronkai Iván: Római regék és mondák (Móra, 2008.)
- Katona Rezsóné: Az antik Róma napjai (Tankönyvkiadó Vállalat, 1986)
- Majoros József: Római élet (Athenaeum, 2000)
- Tim Cornell – John Matthews: A római világ atlasza (Helikon, 1991)
- Boronkai Iván: De dictis et factis Hungarorum (Tankönyvkiadó, 1978)
- Kapitánffy István: De dictis et factis Romanorum (Tankönyvkiadó, 1974)
- Bánk József: 3500 latin bölcsesség (Szent Gellért Egyházi Kiadó, 1993)
- Győri Gyula: Nota bene! (Ariadné Könyvek, 1989)
- Tótfalusi István: Vademecum (Móra, 1983)
- Boros Zoltán: Ab ovo usque ad mala (Tankönyvkiadó, 1985)
- Bánki István: Kövek, betűk, történetek – római feliratok a történelemórán, (<http://www.tte.hu/media/pdf/37-banki-kovek.pdf>)

Anekdotalgyűjtemények, könnyű latin szövegek

- De rebus gestis Romanorum
- Valerius Maximus: Factorum et dictorum memorabilium libri novem
- Az Ókortudományi Társaság honlapján (www.okortudomany.hu) megtalálhatók az Ábel Jenő verseny feladatszövegei.
- Mayer-Tegyey: Gradus ad parnassum. Latin nyelvi feladat- és szöveggyűjtemény (Tankönyvkiadó, 1988)

Honlapok

<http://romaikor.hu>, <http://laudator.blog.hu>

Tonaludátusok

Az alábbiak mind magyarul vannak!
 Tona ludatus, vis saus megatus.
 Teatrum oti sic amat rosinas.
 Si vita mala cares enata ludra.
 Ego nos luda faram a sic.

Makarónik (vegyített nyelvű humoros szövegek)

Petőfi: Deákpályám

Diligenter frequentáltam
 Iskoláim egykoron,
 Secundába ponált mégis
 Sok számár professorom.

Egynek plane... no de minthogy
 Szerelemhistória,
 Talán jobb lesz in aeternum
 Sub rosa maradnia.

A poesisból is ebbe
 Estem inter alia;
 Absurdum pedig, de nagy, hogy
 Ennek kelljen állnia.

Csak denique mi közöttünk
 Sine fine folyt a per,
 S consilium abeundi
 Lett a vége breviter.

El sem obliviscálnak, mert
 Ha occasióm akadt:
 Kutyáliter infestáltam
 E jó dominusokat.

Ergo mentem, és vagáltam
 A hazában szanaszét;
 Verte tandem a bal combom
 Kard... azaz hogy panganét

Pálóczi Horváth Ádám: Meghólt feleségem

Meghólt feleségem, *Satis tarde quidem*, – ámbár elég későn.
 Odavan reményem, *Debuisset pridem*. – előbb kellett volna.
 Be jó gazdasszony volt. *Cuncta dissipavit*. – mindent szanaszét szórt.
 A bort sem szerette, *Et semper potavit*. – viszont mindig nyakalta.
 Oh ha visszajönne, *Quod Deus avertat*, – amitől Isten mentsen!
 Böjtölnék érette, *Ut ibi maneat*. – hogy ugyanott maradjon.
 A templomba mégyek, *Adibo popinam*. – a kocsmához járulok.
 Imádkozom érte, *Moerorem deponam*. – gyászomtól szabadulok.
 Be megcsókolgatnám, *Tractarem ictibus*. – ellátnám püföléssel.
 Be megölelgetném. *Per dorsum fustibus*. – a hátán doronggal.

Középkori egyházi ének

In dulci jubilo, zengjen víg énekszó,

Üdvözítőnk nyugszik itt, in praeseptio,
Fénylik, mint a fényes nap, matris in gremio!
Alpha est et O, Alpha est et O!
Ubi sunt gaudia – az égi hajlékba
Nagy örömmel éneklük – nova cantica
Mind a mennyei karok – in Regia curia
Eia gloria! Eia gloria!
Mater et filia – a szép szűz Mária
Rég mind elvesztünk volna – per nostra crimina
Ám ő nekünk megnyerte – caelorum gaudia
Eia qualia! Eia qualia!

A humanizmus latinsága

- Heyden Sebald iskolai latin dialógusai (ford.: Sylvester János), Csáktornyai János kiadásában (1591)
- Erasmus: Hiábavaló dolgokról szóló antik közmondások – Aethiopem lavas (szerecsent mosdatsz), Ferrum natate doces (vasat tanítasz úszni), Cribro aquam haurire (szitával mered a vizet), Parieti loqueris (a falnak beszélsz), In aqua scribere (a vízre írsz) stb.
- Neolatin emblémák – Amicitia etiam post mortem durans (Andrea Alciato: Emblematum liber 1531.)
- Thuróczy János: Chronica Hungarorum (1473)
- Bonfinius (Bonfini) Rerum Ungaricarum Decades (1497)
- Vitéz János levelei és politikai beszédei (Neumann, 2001) (Néhány érdekes, rövid részlet, pl. Hunyadi János nevében a pápához írt levélből, hogy nyújtson segítséget a fegyveres erők újjászervezésében Magyarország hadseregének.)
- Galeotto Marzio és Garázda Péter történetei Mátyás királyról az Ács Pál, Jankovics József, Kőszeghy Péter szerkesztette Régi magyar irodalmi szöveggyűjtemény I.kötetéből (Balassi Kiadó, 2005)

Latinitas viva

Gyűjtőlap az élő latin nyelvről:

(http://www.latinitatis.com/latinitas/menu_eu.htm)

Latin nyelvű Asterix Gallus:

<http://www.latinitatis.com/latinitas/nubecula/certamen/cert0.htm>

Latin nyelvű De Titini et Miluli Facinoribus:

<http://www.latinitatis.com/latinitas/nubecula/insula/ins0.htm>

Latin nyelvű rádióadások:

RADIO MELISSA (Brüsszel); (További példák: Saarbrücken, Brema etc.)

SEPTIMANAE LATINAE EUROPAEAE, az európai latin nyelv hete sorozat honlapja:

<http://www.maierphil.de/SeptLat/>

Cursus Vivae Latinitatis:

<http://www.latinitatis.com/latinitas/orberg/index.html>,

<http://www.latinitatis.com/latinitas/piper/piper.htm>

Latin nyelvű online hírójság:

<http://www.alcuinus.net/ephemeris/>